

Informationsmöte 2, översvämningar Mantorp 2024.

Datum: 9 juni kl 18

Lokal: Vifolkaskolans matsal

Närvarande Mjölby kommun:

Bjarne Sjögren, Ordförande Samhällsbyggnadsnämnden

Johan Cöster, Förvaltningschef Samhällsbyggnadsförvaltningen

Louise Sandstedt, Gatu-Parkchef

Maritha Hörsing, VA-Avfallschef

Magnus Johansson, Driftchef VA-nät/kund

Håkan Sylvan, Exploateringsingenjör

Minnesanteckningar sammanställda av Sofia Kronkvist

Inledning och presentation

Välkomna till detta möte där kommunen informerar om vilka åtgärder som vidtagits och vilka som planeras för efter förra årets översvämningar i Olofstorpsområdet. Kommunens målsättning för arbetet är att säkra Mantorp för framtida översvämningar genom tekniska förbättringar, infrastrukturinvesteringar och fortsatt kommunikation.

Klimatförändringarna är här med allt vad det innebär, så detta är något vi måste göra tillsammans.

Arbetet har sedan hösten 2024 ändrat fokus från akut hantering och tillfälliga lösningar till utredning och planering av långsiktiga lösningar för utökad kapacitet och robusthet i ledningsnät mm.

Med utgångspunkt i de beslut kommunen tagit för att investera i utvecklingen av Mantorp är det en central fråga att säkra bebyggelsen för upp till 100-års regn och på så sätt möjliggöra ytterligare bebyggelse. Kommunen investerar ca 100 miljoner för bron över stambanan och har investerat i ny förskola och LSS boende och regionen planerar att bygga en ny vårdcentral.

Kommunen tar gärna emot synpunkter och förslag på lösningar för att detta ska bli så bra som möjligt för alla parter.

Den allmänna VA-anläggningen är dimensionerad för normala regn upp till 10-års regn och inte för att hantera extrem nederbörd. Kommunen har ett ansvar för att i den fysiska planeringen säkerställa att extrema regn upp till 100-års regn kan ske utan risk för skador på bebyggelse och infrastruktur. Detta måste ske genom att det ges utrymme för avrinning på markytan, t ex genom att vatten tillåts stå på gator samt exempelvis nedsänkta parkytor.

Fråga: Vilken är den delen av Olofstorp som Håkan avsåg var första delen av Olofstorp där det planerats på rätt sätt och vems är ansvaret för planeringen av de delar som drabbades förra året?

Svar:. Ansvaret för planeringen är kommunens och inte personligt. Första delen av Östra Olofstorp ([detaljplan Östra Olofstorp](#)) omfattar kv Varmblodet, Oddset, Lärlingen och kvarter västerut och fick laga kraft 2007-07-25.

Översvämningarna 2024

Kort återblick. Redovisning av var det skedde översvämningar i Mantorp 2024 vilket var både mark- och källaröversvämningar i olika områden.

Översvämningsdrabbade områden i Mantorp redovisas i bild 2 i presentationen. Fastighetsägare drabbades på olika sätt antingen via marköversvämning, inträngning av vatten ytledes eller via avloppet.

Det är ett stort avrinningsområde om ca 300 ha, se bild 3 i presentationen, som ska avvattnas eller avledas via en ledning som tillhör ett markavvattningsföretag. Anslutningspunkt till ledningen är vid Platsvägens slut mot åkermarken. Avrinningsområdet omfattar inte bara fastigheter och allmän platsmark utan även en stor andel natur- och åkermark, bland annat delar söder om järnvägen och det område som är aktuellt för ny detaljplan för Fall.

Genomförda åtgärder sedan 2024

De åtgärder som är genomförda sedan översvämningarna juli och augusti 2024 omfattar allt från underhåll, kontroll av ledningsnäten till tillfälliga och permanenta åtgärder, se bild 3 i presentationen.

Exempel:

- Ytan i Olofstorpsdammen har ökat med ca 100 %.
- Dialog pågår och ett flertal möten har hållits med markägare till Trojenborg för att tillsammans hitta möjliga åtgärder som båda parter ser positivt på.
- En tillfällig lösning är de två pumpar som pumpar dagvatten från ledningen i Stovägen till dammen vid Fikratsson för att avlasta pumpstationen vid Stovägen.

Möjliga eller pågående åtgärder

Åtgärder som pågår eller utreds:

- hantering av försäkringsärenden.
- installation av permanent flödesmätning i ledningsnätet som skapar möjlighet för larm och tidig information och därmed beredskap.
- fördröjningsåtgärder för det dagvatten (normal nederbörd) som kommer från de västra delarna av avrinningsområdet, allt passerar genom Olofstorp, samt parallellt med befintligt dike vid Stovägen.
- hantering av extrem nederbörd genom att skapa avrinningsstråk där vatten från naturmark kan ta andra vägar och inte genom bebyggelsen samt skapa ny lågpunkt öster om bebyggelsen.
- Behov av ändring av markavvattningsföretag fördelning och driftansvar.

Se bild 4 i presentationen.

Presentation av genomförda simuleringar av marköversvämningar 2024

Med hjälp av extern konsult från WSP har kommunen genomfört ett antal simuleringar både av de aktuella översvämningstillfällena 2024 samt åtgärdsförslag för att bedöma om önskat resultat uppnås.

Simuleringsresultat se bild 5-12 i presentationen.

Simulering av regnet den 4 augusti ger en samstämmig bild med vilket område som översvämmades och de uppgifter som kommunen själva har från personal men också fått till sig från boende i området, t ex via bilder.

Kommunen med extern konsult har i dialog med markägaren till Trojenborg kommit fram till åtgärderna som presenteras i bild 6.

- En ny lågpunkt genom utökad dikesvolym öster om Stovägen,
- För att skydda bebyggelsen vid skyfall planeras skyddsvall mot damm och möjlighet till kontrollerad bräddning från dammen mot åkern vid extrem nederbörd.
- Ny damm norr om Stovägen för utrymme och fördröjning av vatten från norra delarna av Östra Olofstorp
- Fördröjning av vatten från västra delarna av avrinningsområdet i skogsområdet söder om bebyggelsen (cirka 3 ha).
- Det finns även en idé om ett nytt krondike i åkermarkens lågpunkt som kan minska skördeskador vid extrem nederbörd och samtidigt bidra med vatten till bevattning.

För att inte orsaka problem på grund av torka ska normalflöde kunna passera utan fördröjning.

Fråga: Hur klassas regnen sommaren 2024 avseende återkomsttid, dvs vid översvämningstillfällena?

Svar: För de olika regnen har återkomsttider mellan 6-50 år beräknats men det ihållande regnandet innan översvämningarna bidrog till att förvärra situationen på grund av att marken redan var mättad.

Resultat av simulering med åtgärdsförslag och detaljer

Resultat vid simulering av de åtgärdsförslag som presenteras i bild 6 visar att endast fördröjningsåtgärder inte är tillräckligt vid extrema regn som 100-års regn utan för att skydda bebyggelsen så måste vattnet ha möjlighet att rinna vidare från områdets lågpunkt. Det gör att vattnet måste kunna brädda ut över ytor som tål att översvämmas och där begränsad skada uppstår. Skördeskador ska normalt sett inte behöva inträffa, men då det sker regleras detta med markägaren.

Idag bräddar Stodiket mot tomterna och bebyggelsen, i samband med utökningen av dikesvolymen med ett djupare dike parallellt med befintligt, anläggs en skyddsvall mot tomterna så att bräddning istället kan ske mot åkermarken.

Olofstorpdammen är inte tillräcklig vid extrema regn och området för fördröjning planeras utökas med ca 3-4 ha i det som idag är skog och hygge.

För samtliga föreslagna lösningar behöver projektering starta för att ta fram tekniska lösningar och utformning i detalj. När mer detaljerade underlag finns framme planeras ett nytt möte in för dialog med berörda.

Vid lågpunkterna på Stovägen, 3 st, står det enligt simulering vid ett 100-års regn upp till 50 cm vatten. Kommunen har gjort en bedömning om det finns möjlighet att göra några åtgärder på gatan för att få bort lågpunkterna. Bedömningen visar på att det kan vara möjligt men åtgärderna är omfattande och påverkar anslutningen mot fastigheterna.

Vid extrem nederbörd/skyfall tillåts vatten att rinna på gator, vägar och allmänna ytor men åtgärder planeras för att det inte ska rinna in över tomterna från allmänna ytor.

Kommunen behöver lösa detta och gå in med åtgärder för att Mantorp ska kunna växa på östra sidan.

Fråga: Hur ser markägaren till Trojenborg på detta?

Svar: Kommunen tillsammans med extern konsult har i dialog med markägaren testat olika åtgärder i simuleringen. Dialogen har lett fram till de lösningar som presenterades på mötet och som båda parter tycker är bra. Kommunen söker nu mark att byta med för att få tillgång till den mark som behövs för att kunna göra föreslagna åtgärder

Fråga: Vilken tidsperiod tittar kommunen på när det handlar om markförvärv och start av åtgärder?

Svar: Preliminär tidplan. Projektering hösten 2025, ansökan/anmälan om vattenverksamhet till Länsstyrelsen och byggstart under våren 2026.

Fråga: Vad gör kommunen för att skydda bebyggelsen fram tills åtgärderna är genomförda?

Svar: Just nu är utgångspunkten helt annorlunda med låga grundvattenmagasin, bl a på grund av en snöfattig vinter, och torrt i marken. Kommunen har för sommaren 2025 de beskrivna tillfälliga lösningarna,

beredskap i form av bevakning av prognoser och varningar från SMHI, samt avtal med entreprenör för de gödselsläp som sög vatten sommaren 2024. Genom dessa avtal kan de kallas in i tidigare skede. Olofstorpsdammen har ökad volym och justerade dammkrön för att hindra vatten att brädda in mot bebyggelsen.

Fråga: De nya pumparna vid pumpstationen? Är det ökad kapacitet i pumpstationen?

Svar: Nej det är två tillfälliga pumpar på ca 5 m³/h som pumpar från brunnen innan pumpstationen för att avlasta pumpstationen.

Kommunen kan inte garantera att det inte händer igen men alla gör vad de kan för att minska konsekvenser om situationen uppstår igen.

Fråga: Är dammen i skogen beslutad?

Svar: Nej utformningen är inte beslutad utan det är endast en volym vid simuleringen. Hur fördröjningen i skogsområdet bör utformas ska projekteras och tas fram i samarbete inom kommunen. Även för denna åtgärd krävs markbyte med ägaren till Trojenborg.

Tanken är att allt dagvatten som kommer via Rydja bäcken ska in i dammen/skogsområdet och sedan kunna brädda ut över åkermarken vid extrem nederbörd.

Fråga: Vad gick fel från första början? Vad missades från början?

Svar: Allt vatten från avrinningsområdet gick via Olofstorpsdammen och villaområdet, detta inkluderar även vatten från markområden i Furuträd söder om järnvägen. Ledningsnätet är inte dimensionerat för att ta hand om vatten som kommer från omgivande och uppströmsliggande natur- och åkermark utan dimensioneras för att avleda dagvatten från fastigheter och gator. Ledningen i Stovägen dimensionerades, pga begränsat tillåtet maxflöde till markavvattningsföretaget, för fördröjning och har dimension 600 mm. Dock så dämmer det och dagvattnet från Stodiket orkar inte trycka ut i ledningen till markavvattningsföretaget när den är full.

Fråga: Påverkar inte bebyggelsen i Rydja, det nya området att det leds mer vatten till Olofstorp?

Svar: Södra Rydja har, som varje område som planläggs, dagvattenfördröjning som ska hantera dagvattnet inom området. Förhållandena förra året var med mättade marker och långvariga regn avsteg från ett normalår. Det sker idag generellt en förändring inom den fysiska planeringen, baserad på erfarenheter av extrem nederbörd och översvämningar både i Sverige och Europa, att ge plats för avrinningsstråk och ytor som tillåts översvämmas. Även andra klimataspekter, som värme och torka, ska tas hänsyn till i planeringen

Fråga: Vad har utredningen visat i ansvarsfråga gällande detaljplan och bygglov? Är utredningen klar?

Svar: Bygginpektören har granskat handlingarna och det finns inte något som strider mot detaljplanen. Detaljplanen reglerar inte lägsta golvnivå men anger höjd på gatan samt höjd på förbindelsepunkt för ledningar.

Utredningen är i stort sett klar och publiceras efter semestern på hemsidan.

Fråga: Två översvämningar skedde innan Rydja och området med LSS-boendet var byggt, är inte detta orsaken till översvämningarna 2024?

Svar: Svårt att säga ett det är en enskild faktor som är orsak till förra årets översvämningar utan det är flera faktorer som samverkat. Kommunen måste lösa situationen.

Processen kring skador:

Kommunen har tagit emot alla inkomna ärenden och de måste nu gås igenom var och ett för bedömning och svar. Svar lämnas till respektive försäkringsbolag. Arbetet pågår löpande.

Preliminär Tidplan Olofstorp

Se bild 13 i presentationen.

Exempel dagvattenåtgärder i Mjölby kommun

Mantorp växer och i den utvecklingen vill kommunen göra detta på rätt sätt och med hänsyn tagen till klimatutmaningarna.

Historiskt har dagvatten från fastigheter och gator avletts med dagvattenledningar och inte setts som en resurs. Då handlade det om att leda bort vatten.

Idag ser man på dagvatten med andra ögon både ur resurs- och ur ett riskperspektiv. Dagvatten kan vara till nytta och användas för bevattning och bidra till att skapa attraktiva miljöer i städer och bostadsområden samtidigt som det kan orsaka skador på bebyggelse och infrastruktur om man inte samtidigt planerar för skyfall och extremväder.

Det har skett en stor förändring i stadsplanering och de gröna frågorna lyfts till en annan nivå. Sedan några år anlägger kommunen till exempel skelettjordar som leder till att dagvattnet kan tas upp av träd som planteras i denna, se bild 14.

För den nya delen av Mantorp planeras för öppna system för fördröjning och rening av dagvatten som också kan översvämmas och en strävan efter att försöka minimera andelen hårdgjorda ytor, se bild 15.

Fråga: Är det möjligt att plantera träd med skelettjordar eller anlägga rain gardens i Olofstorp?

Svar: Skulle kunna vara ett bidrag men löser inte problemen som uppstod förra året.

Summering

Kommunens ambition är att inom kort genomföra markförvärv, starta projektering av föreslagna åtgärder samt ansöka om vattenverksamhet för att kunna genomföra byggnation under 2026.

På så sätt bidrar arbetet till att säkra Mantorp mot framtida översvämningar.